

Верховний
Суд

ОГЛЯД рішень Європейського суду з прав людини (червень 2026 року)

Supreme LAB

База правових позицій

Зміст

Стаття 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (право на життя)	4
MALACHINI AND OTHERS v. Russia: катування та вбивства трьох грузинських військовополонених під час міжнародного збройного конфлікту між Грузією та Російською Федерацією – порушення	4
Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)	8
TALESKI AND OTHERS v. North Macedonia: законодавче втручання, що вплинуло на кримінальні провадження заявників, яке дозволило скасувати надані раніше президентські помилювання, внаслідок чого вони були засуджені – відсутність порушення; недоведення до відома заявників подань сторони обвинувачення – порушення	8
ISKRENOVIĆ v. Serbia: відмова заслухати свідка захисту та витребувати відеозаписи з камер спостереження, які, на думку заявника, могли б підтвердити його версію подій та довести невинуватість у справі про адміністративне правопорушення – порушення	12
JIIITEE TYÖT OY v. Finland: недвозначна та добровільна відмова компанії-заявника від свого права на обґрунтоване рішення за наслідками арбітражного провадження – відсутність порушення	16
ANIČIĆ v. Serbia: стверджувана несправедливість справи про дрібне (адміністративне) правопорушення через відмову суду прийняти як доказ висновок експерта, замовленого заявником, та відмову призначити експертизу – відсутність порушення	22
Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)	28
C.P. v. Spain: примусова госпіталізація заявниці до лікарні для прийняття пологів на підставі судового рішення всупереч її бажанню народжувати вдома – відсутність порушення	28
Стаття 14 Конвенції (заборона дискримінації)	31
CHRISTIAN CONGREGATION OF JEHOVAH'S WITNESSES v. Italy: відмова релігійній організації укласти угоду з Державою, що уможливило б фінансову підтримку її релігійної діяльності, через заборону її членам на переливання крові та позиції до військового обов'язку й голосування – порушення	31

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)	34
RUSU AND HEDEŞ v. Romania: перегляд декількома роками раніше призначеної заявникам пенсії за віком через неправильне тлумачення національного законодавства та вимога повернути помилково сплачені кошти – порушення	34
BARBA v. Croatia: відмова органів влади виплатити передбачені законом пеню за прострочення щомісячних виплат по інвалідності заявнику – заяву визнано неприйнятною	38
Рішення ЄСПЛ проти України	41

СТАТТЯ 2 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (ПРАВО НА ЖИТТЯ)

MALACHINI AND OTHERS v. Russia (№ 9184/09 та № 22580/10)

Обставини справи

Справа стосувалася міжнародного збройного конфлікту між Грузією та Російською Федерацією у серпні 2008 року, хронологія якого була викладена у рішенні ЄСПЛ у міждержавній справі «Грузія проти Росії (II)» (Georgia v. Russia (II)) [ВП] . Конкретно ця справа стосувалася насамперед скарг заявників щодо стверджуваних катувань та вбивств трьох грузинських військовополонених у період з 9 по 11 серпня 2008 року, а також щодо стверджуваного катування інших військовополонених, які вижили, у період з 9 по 19 серпня 2008 року.

Заявники стверджували про порушення їхніх прав, передбачених статтями 2 та 3 Конвенції.

Оцінка Суду

Оскільки обставини, що стали підставою для стверджуваних порушень Конвенції, відбулися до 16 вересня 2022 року – дати, коли Російська Федерація перестала бути учасницею Конвенції, – Суд мав юрисдикцію розглядати відповідні заяви.

Стаття 2 (матеріальний та процесуальний аспекти)

Щодо прийнятності

Відповідні загальні принципи щодо екстериторіальної юрисдикції були узагальнені у справах «Грузія проти Росії (II)» (Georgia v. Russia (II)) [ВП], «Україна та Нідерланди проти Росії» (Ukraine and the Netherlands v. Russia) (ухв.) [ВП] та «Україна та Нідерланди проти Росії» (Ukraine and the Netherlands v. Russia) [ВП].

На підставі доказів, наданих Суду, стверджувані катування та вбивства трьох грузинських військовослужбовців під час їхнього утримання під вартою в період з 9 по 11 серпня 2008 року за своїм характером не могли розглядатися як «акти війни» або «військові операції», здійснені під час активної фази бойових дій в умовах хаосу чи плутанини, щодо яких Суд встановив, що Росія не мала юрисдикції за статтею 1 Конвенції. Отже, не може бути жодних сумнівів у тому, що Держава-відповідач може мати екстериторіальну юрисдикцію щодо інцидентів, які відбулися не під час бойових дій військовослужбовців, а під час їхнього утримання під вартою, навіть якщо вони сталися в період активних бойових дій.

Грузинські військовополонені, зокрема ті, про яких йдеться в цій справі, утримувалися в місті Цхінвалі, адміністративній столиці Південної Осетії, силами

Південної Осетії. За винятком кількох сіл, населених етнічними грузинами, розташованих навколо Цхінвалі, про які йдеться у справі «Грузія проти Росії (II)» (Georgia v. Russia (II)) [ВП], уряд Грузії не мав можливості здійснювати свою владу та контроль над рештою території регіону, включно з містом Цхінвалі, до початку бойових дій у 2008 році. Відповідно, питання щодо характеру контролю, який здійснювала Російська Федерація в Південній Осетії до початку активної фази бойових дій, а також під час п'ятиденної війни, мало значення для оцінки того, чи несла Росія відповідальність за дії південноосетинських збройних сил стосовно затриманих осіб на відповідній території.

Суд уже встановив, що до початку бойових дій Росія здійснювала ефективний контроль і вирішальний вплив над територією Абхазії, яка змогла вижити як *de facto* утворення лише завдяки постійній та суттєвій політичній та економічній підтримці Росії, а також її стримувальному військовому втручання. У цьому контексті зв'язки між Росією та Південною Осетією видавалися співмірними, якщо не міцнішими.

Зокрема, саме в контексті добре задокументованого утримання грузинських військовополонених у Цхінвалі силами Південної Осетії, Суд взяв до уваги низку обставин, зокрема звіт Незалежної міжнародної місії зі встановлення фактів щодо конфлікту в Грузії, який також згадується в рішенні у справі «Грузія проти Росії» (II) (Georgia v. Russia (II)) [ВП], щоб зробити висновок про те, що відносини підпорядкування Південної Осетії Російській Федерації тривали протягом усієї активної фази бойових дій, а також після їхнього припинення. Щодо п'ятиденного періоду бойових дій, і зокрема міста Цхінвалі, відповідні матеріали вказували не лише на допомогу з боку повітряних сил Держави-відповідача, а й з боку її наземних військ. Вони свідчили про значну російську військову присутність на місцях принаймні станом на 9 серпня 2008 року, а також про військову та логістичну підтримку з боку Росії сил *de facto* влади на місцях, зокрема там, де утримувалися грузинські військовополонені.

Відповідно до методології, яка застосовувалася у попередніх справах, Суд також взяв до уваги події, що відбулися лише через кілька днів після затримання та стверджуваного вбивства військовополонених, про яких йдеться у цій справі. Ці події призвели до того, що після укладення угоди про припинення вогню 12 серпня 2008 року Держава-відповідач здійснювала «ефективний контроль» у розумінні судової практики Суду над усією територією Південної Осетії, включно з районами, які раніше контролювалися Грузією, та прилеглої до них грузинської «буферної зони». Навіть після 10 жовтня 2008 року – дати офіційного виведення російських військ із «буферної зони» – значна російська присутність та залежність (виживання) південноосетинських органів влади від Російської Федерації, про що, зокрема, свідчили укладені з нею угоди про співпрацю та допомогу, вказували на те, що «ефективний контроль» над Південною Осетією зберігався.

Викладені вище обставини поза межами розумного сумніву свідчили про те, що троє грузинських військовополонених утримувалися на території, над якою Росія здійснювала «ефективний контроль» у розумінні судової практики Суду.

Проте наведений висновок щодо територіальної юрисдикції не поширював юрисдикцію Держави-відповідача на події, що відбулися за межами цієї території, або на ті, що стосувалися «військових операцій, проведених під час активної фази бойових дій», у розумінні «збройного протистояння та бойових дій між ворожими збройними силами, які прагнуть встановити контроль над територією в умовах хаосу», як це визначив Суд у справі «Грузія проти Росії» (II) (Georgia v. Russia (II)) [ВП]. Він також не вирішував наперед жодного питання щодо персональної юрисдикції.

Щодо суті

Докази свідчили про те, що троє військовополонених піддавалися надзвичайним актам насильства під час ув'язнення. Існували достовірні докази, які поза межами розумного сумніву вказували на те, що двоє з них були вбиті під час ув'язнення. Хоча точна причина та обставини смерті третього військовополоненого залишалися нез'ясованими, було безсумнівним, що востаннє його бачили під вартою південноосетинських сил, коли він зазнавав насильства та погроз убивством, тому можна презюмувати, що він згодом загинув насильницькою смертю.

З огляду на це та з урахуванням наданих матеріалів, Суд визнав доведеним, що троє зазначених військовополонених загинули за обставин, за які несе відповідальність Держава-відповідач.

Крім того, Суд встановив, що Держава-відповідач не надала пояснень щодо їхньої смерті, як того вимагає процесуальний аспект статті 2 Конвенції.

Стаття 3 (матеріальний та процесуальний аспекти)

Щодо прийнятності

Висновки Суду щодо юрисдикції Росії за статтею 2 Конвенції однаково застосовувалися і до скарг заявників за статтею 3 Конвенції.

Щодо суті

У справі «Грузія проти Росії» (II) (Georgia v. Russia (II)) [ВП] Суд встановив, що існувала адміністративна практика, яка суперечила статті 3 Конвенції, стосовно актів катування, жертвами яких стали грузинські військовополонені, утримувані в Цхінвалі в період з 8 по 17 серпня 2008 року.

Виходячи з наданих йому відповідних матеріалів Суд встановив, що всі грузинські військовополонені в цій справі стали жертвами поводження,

яке суперечить статті 3 Конвенції та яке слід розглядати як катування. Російська Федерація несла відповідальність за дії південноосетинських збройних сил.

Також Держава-відповідач не провела ефективного розслідування скарг заявників, як того вимагає процесуальний аспект статті 3 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 2 (матеріальний та процесуальний аспекти) та статті 3 (матеріальний та процесуальний аспекти) Конвенції.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 23 червня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 6 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД)

TALESKI AND OTHERS v. North Macedonia (№ 34261/23 та № 7877/24)

Обставини справи

Заявники обіймали високі посади в уряді та/або були членами правлячої політичної партії у 2015 році (Внутрішньо-Македонська Революційна Організація-Демократська Партія за Македонско Национално Единство – «ВМРО-ДПМНЕ»). Тоді ж опозиційна партія викрила масштабну програму прихованого запису тисяч телефонних розмов по всій Північній Македонії. Це ще більше загостило й без того серйозну політичну кризу.

Офіс спеціального прокурора (далі – ОСП) створений із цією метою, розпочав (або перейняв від звичайної прокуратури) кримінальні провадження щодо розкриття інформації про стверджувані злочини, що впливали зі змісту прослуховуваних телефонних розмов, проти фізичних осіб, державних службовців та колишніх високопосадовців уряду, включно із заявниками. Кримінальне провадження щодо заявника пана Талескі, мера міста Бітола у 2005–2017 роках, стосувалося фальсифікації процедури закупівлі контрактів на шкільний транспорт, тобто зловживання службовим становищем та повноваженнями. Заявник пан Янакієскі, міністр транспорту у 2006–2015 роках, був притягнутий до кримінальної відповідальності за участь у злочинному угрупованні. Окрім того, він та заявник пан Мітровскі, державний службовець та голова місцевої виборчої комісії району Центар (центральный муниципалитет Скоп'є) під час місцевих виборів навесні 2013 року, були притягнуті до кримінальної відповідальності за порушення виборчого законодавства, зокрема за фальсифікацію або знищення виборчих документів.

12 квітня 2016 року Президент Північної Македонії (обраний як кандидат від партії ВМРО-ДПМНЕ) видав 51 індивідуальне помилування, а також 107 індивідуальних постанов, якими 56 осіб, у тому числі заявники, були звільнені від кримінальної відповідальності за інкриміновані їм правопорушення.

Тому троє заявників звернулися до ОСП з проханням припинити розслідування. Однак відповіді не отримали та подали скарги до Ради прокурорів.

6 та 15 травня 2016 року суддя М.Л.Т. публічно заявила, що рішення Президента про надання колективного помилування 56 особам має ознаки швидше амністії, ніж помилування. Вона наголосила, що згідно з Конституцією повноваження надавати амністію належать виключно Парламенту та не входять до компетенції Президента. Вона закликала Конституційний Суд «ухвалити рішення щодо питання можливого перевищення Президентом конституційних повноважень» та вирішити конфлікт компетенцій між виконавчою та законодавчою гілками влади.

20 травня 2016 року на 30 днів набув чинності Закон про помилування 2016 року, який доповнив Закон про помилування 1993 року новою статтею, що надавала Президенту право скасовувати вже надані помилування.

27 травня 2016 року Президент оголосив свої рішення про помилування від 12 квітня 2016 року недійсними.

Усіх трьох заявників, незважаючи на їхні подальші заперечення, було визнано винними за пред'явленими обвинуваченнями та засуджено до позбавлення волі. Вироки були залишені в силі після апеляційного перегляду.

В листопаді 2022 року суддя М.Л.Т. дала телевізійне інтерв'ю, в якому висловила коментарі щодо рішень про помилування 2016 року, які нагадували амністію, та зазначила, що головне питання полягало в тому, чи мали вони юридичну силу.

У відповідь на подані заявниками клопотання про надзвичайний перегляд вироків, що набрали законної сили, Верховний Суд у складі колегії з п'яти суддів, до якої входила суддя М.Л.Т., підтвердив засудження заявників. Верховний Суд зазначив, що, у будь-якому разі, помилування було надано без правової підстави, оскільки стаття Закону про помилування 1993 року, яка раніше дозволяла Президенту Республіки надавати помилування без проведення процедури помилування, була скасована у 2009 році. Відповідно помилування не мали юридичної сили.

Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції, заявники скаржилися, що кримінальні провадження проти них після того, як вони були помилувані, суперечили принципам правової визначеності та верховенства права; їхнє право на незалежний та безсторонній суд було порушено, оскільки одна суддя зі складу колегії суддів Верховного Суду раніше робила публічні заяви щодо їхніх справ. Також двоє заявників скаржилися, що кримінальне провадження проти них було несправедливим, оскільки їм не були вручені копії клопотання старшого прокурора у провадженні в апеляційному суді.

Оцінка Суду

Щодо порушення пункту 1 статті 6 Конвенції

Суд зазначив, що у цій справі зіткнулися, з одного боку, правова визначеність, а з іншого – відповідальність і рівність перед законом. Суд взяв до уваги винятковий характер ситуації, що виникла внаслідок рішення тодішнього Президента про помилування державних посадовців, у тому числі високопоставлених членів його власної політичної партії, без належних правових підстав та з порушенням верховенства права. Законодавче втручання відбулося після широкої громадської дискусії та пошуку збалансованого рішення. Закон про помилування 2016 року був прийнятий менш ніж через шість тижнів після того, як було надано помилування, а скасування цих рішень відбулося через тиждень після цього.

Протягом цього часу ні органи слідства, ні суди не ухвалили рішення про закриття кримінального провадження проти заявників. Прийнявши Закон про помилування 2016 року, законодавчий орган прагнув відновити верховенство права, забезпечивши, щоб державні посадовці, у тому числі найвищого рангу, яким Президент без законних підстав надав імунітет від кримінального переслідування, були притягнуті до відповідальності. Тому Суд дійшов висновку, що необхідність забезпечити відповідальність державних посадових осіб та гарантувати, що вони не стоятимуть вище закону, переважала необхідність забезпечення правової визначеності.

Стосовно участі судді М.Л.Т. у складі колегії Верховного Суду, незважаючи на те, що вона робила публічні заяви щодо цих справ, Суд дійшов висновку, що, якби заявники діяли сумлінно, вони могли б передбачити, що суддя М.Л.Т., ймовірно, увійде до складу колегії Верховного Суду, яка розглядатиме їхні справи, та могли б заявити клопотання про її відвід. Оскільки вони не скористалися цією можливістю, Суд визнав цю скаргу неприйнятною.

Щодо питання, чи було кримінальне провадження проти пана Янакієскі та пана Мітровскі несправедливим, Суд ще раз наголосив, що обов'язок забезпечити заявникам можливість ознайомитися з письмовими зауваженнями сторони обвинувачення до ухвалення рішення покладалася на національний суд. Уряд стверджував, що принцип змагальності було дотримано, оскільки пан Янакієскі разом зі своїм захисником та захисником пана Мітровського були присутні на засіданні апеляційного суду, коли старший прокурор виклав свої аргументи, а тому вони могли одразу відповісти на такі доводи або подати клопотання про перенесення засідання. Утім, Суд постановив, серед іншого, що пов'язування можливості ознайомлення сторони захисту із зауваженнями сторони обвинувачення з її присутністю на апеляційному засіданні покладало непропорційний тягар на сторону захисту та не обов'язково забезпечувало реальну можливість прокоментувати ці зауваження.

Хоча заявники зверталися до Верховного Суду з клопотанням про надзвичайний перегляд вироків, що набрали законної сили, все ж такий перегляд був обмеженим і не охоплював усіх питань, порушених в поданнях прокурора в апеляційному провадженні, внаслідок чого певні питання були остаточно вирішені в межах апеляційного провадження й не могли бути повторно розглянуті Верховним Судом. Єдиним можливим способом усунути недоліки апеляційного провадження в такій ситуації було б скасування Верховним Судом рішення апеляційного суду та направлення справи на новий розгляд до апеляційного суду. Не зробивши цього, Верховний Суд не виправив порушення права заявників на змагальне судочинство. Отже, було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції щодо прав пана Янакієскі та пана Мітровського на справедливий судовий розгляд.

Висновок

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо законодавчого втручання, яке дозволило скасувати президентське помилування для всіх трьох заявників та продовжити кримінальні провадження щодо них;

порушення пункту 1 статті 6 Конвенції щодо права на змагальний судовий розгляд через те, що другому та третьому заявникам не були вручені копії подань старшого прокурора.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 23 червня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

ISKRENOVIĆ v. Serbia (№ 39427/23)

Обставини справи

З початку березня 2020 року Уряд Сербії запровадив низку заходів для боротьби з поширенням COVID-19, зокрема обмеження деяких основоположних прав. 15 березня було оголошено загальнонаціональний надзвичайний стан, протягом якого застосовувалися різні обмежувальні заходи. Після скасування надзвичайного стану обмеження поступово послаблювалися, однак із середини червня 2020 року через нове зростання захворюваності були повторно запроваджені окремі профілактичні заходи та надзвичайний стан у низці муніципалітетів.

7 липня 2020 року влада оголосила, що з 8 липня 2020 року будуть заборонені публічні зібрання більше ніж п'яти осіб, та, ймовірно, буде введено поліцейську комендантську годину, що спричинило масові протести в різних містах країни. Наймасштабніші демонстрації пройшли в Белграді, де після інцидентів із участю поліції було затримано кількох протестувальників.

Заявник стверджував, що 11 липня 2020 року приблизно о 19:25 він йшов бульваром в центрі Белграда та ніс рюкзак, а на потилиці мав маску «Анонім» (або маску Гая Фокса). Почувши позаду крик «Стій!», він, не знаючи, хто його окликнув, почав бігти. Поліцейські наздогнали його, повалили на землю, перевірили документи та обшукали сумку, після чого повідомили, що затримують його через маску. Заявник також заявив, що один поліцейський напав на нього в поліцейському автомобілі по дорозі до поліцейського відділення.

За версією Уряду, поліція порушила проти заявника провадження у справі про дрібне правопорушення, стверджуючи, що він образив державних службовців під час виконання ними службових обов'язків, що є порушенням статті 22 Закону про громадський порядок та, крім того, коли йому наказали зупинитися, заявник обернувся до поліцейського, а потім знову відвернувся і продовжив бігти й приблизно через 20 метрів заявник спіткнувся та впав.

Провадження розглядалося судом з питань дрібних правопорушень у Белграді. Того ж дня суд заслухав показання заявника та поліцейського. Через суперечливість їхніх версій подій суд провів очну ставку. Клопотання заявника про отримання відеозаписів з камер спостереження суд відхилив, мотивуючи це тим, що факти були повністю й точно встановлені. Після допиту сторін та проведення очної ставки суд визнав заявника винним і засудив його до 60 днів позбавлення волі.

Заявник подав апеляцію. 16 липня 2020 року Апеляційний суд з питань дрібних правопорушень скасував рішення суду першої інстанції та призначив

повторний розгляд справи, встановивши, що суд першої інстанції не надав обґрунтування відмові у задоволенні клопотання заявника про отримання відеозаписів.

Під час повторного слухання в першій інстанції 21 серпня 2020 року суд повторно відхилив клопотання заявника про отримання відеозаписів і допит свідка захисту, визнав його винним та призначив штраф у розмірі 120 000 сербських динарів (RSD) із зарахуванням часу, проведеного під вартою та відбутого покарання. В результаті залишок штрафу становив 115 000 RSD (980 EUR).

Заявник подав апеляцію, стверджуючи, що суд не надав жодних обґрунтувань для відхилення його клопотань про отримання відеозаписів та допит запропонованого свідка. 21 вересня 2020 року Апеляційний суд залишив у силі рішення суду першої інстанції, вказавши, що суд першої інстанції повністю дотримався його постанови, зазначивши, що ані відеозаписи, ані показання запропонованого свідка не могли б встановити, які саме слова обвинувачений звернув до поліцейських.

У зв'язку з несплатою штрафу заявником 3 лютого 2021 року суд замінив несплачену частину штрафу покаранням у вигляді позбавлення волі строком на 60 днів. Однак заявник добровільно до суду з питань дрібних правопорушень для початку відбування покарання не з'явився. 10 жовтня 2022 року суд з питань дрібних правопорушень зупинив процедуру виконання вироку на тій підставі, що абсолютний строк давності, встановлений законом, вплив до того, як можна було приступити до виконання покарання.

29 жовтня 2020 року заявник подав конституційну скаргу, стверджуючи, що рішення суду з питань дрібних правопорушень ґрунтувалося виключно на показаннях поліцейського, і що суд не надав обґрунтування своєї відмови отримати записи з камер відеоспостереження або заслухати запропонованого свідка захисту. Заявник також стверджував, що аргументація Апеляційного суду щодо неможливості свідка давати свідчення щодо відповідних подій була довільною, і заявник стверджував, що апеляційний суд вигадав це твердження щодо фактів. 23 травня 2023 року Конституційний суд відхилив апеляцію заявника.

Посилаючись на пункти 1 та 3 (d) статті 6 Конвенції, заявник скаржився, що національні суди відмовилися заслухати свідка захисту та витребувати відеодокази, які, на його думку, могли б підтвердити його версію подій та довести його невинуватість.

Заявник також скаржився на порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції у зв'язку зі штрафом, накладеним на нього в рамках провадження щодо дрібного правопорушення.

Оцінка Суду

Щодо статті 6 Конвенції

Насамперед Суд зазначив, що Закон про дрібні правопорушення передбачає позбавлення волі як можливе покарання за дрібні правопорушення, а також два інших види покарань – а саме штрафи та громадські роботи – які можуть бути замінені на позбавлення волі. У цьому зв'язку Суд зазначив, що всі покарання, передбачені цим Законом, можуть у кінцевому підсумку призвести до позбавлення волі, і що провадження у справах про дрібні правопорушення в Сербії, в принципі, охоплюється кримінальним аспектом статті 6 Конвенції – що не заперечується Урядом – і що гарантії цієї статті повинні застосовуватися у всій їхній суворості. Це особливо актуально в цій справі, з огляду на те, що відповідне дрібне правопорушення, за яке заявника було засуджено, передбачало потенційне покарання у вигляді позбавлення волі на строк до 60 днів. З огляду на вищезазначене, визнаючи ширший контекст соціальних заворушень та підвищеної соціальної напруги на той час, Суд не міг погодитися з аргументом Уряду про те, що існували особливі обставини, які виправдовують менш суворі критерії при оцінці дотримання вимог рівності сторін, передбачених статтею 6 Конвенції. Суд зазначив, що в будь-якому разі, навіть якщо гарантії статті 6 не обов'язково застосовуються з повною суворістю, відмова у допиті свідків може, тим не менш, становити порушення цього положення (див. *Hannu Lehtinen v. Finland*, № 32993/02, п. 48–49, 22 липня 2008 року).

Також Суд вважав, що з огляду на спірні фактичні обставини та суперечливі версії подій клопотання заявника про заслуховування запропонованих свідчень та надання відеозаписів не були зловмисними, були достатньо обґрунтованими і могли обґрунтовано розглядатися як такі, що здатні пролити додаткове світло на послідовність подій, а отже, були релевантними щодо предмета обвинувачення.

Також Суд зазначив, що відмовившись заслухати свідка або отримати відеозапис, національні суди не провели жодної суттєвої оцінки доказової сили запропонованих доказів, ґрунтуючись на припущеннях, які не були прямо розглянуті в ході судового розгляду. З огляду на вищезазначене не можна стверджувати, що національні суди навели відповідні підстави для відхилення цих клопотань.

Суд зазначив, що вирок заявнику ґрунтувався, по суті, на показаннях поліцейського, який здійснив затримання, причому результат справи залежав від того, чи вважати достовірними його свідчення, а не свідчення заявника. За таких обставин відмова заслухати свідка захисту, здатного надати альтернативну версію подій, у поєднанні з відмовою отримати об'єктивні відеодокази, суттєво обмежила можливість захисту ефективно оскаржити версію подій, висунуту стороною обвинувачення. У сукупності ці відмови позбавили

національні суди потенційно вирішальних матеріалів для встановлення фактів та не дали змоги захисту ефективно оскаржити версію подій, висунуту стороною обвинувачення. Отже, Суд дійшов висновку, що національні суди не провели справжнього розгляду релевантності запропонованих доказів і не надали достатніх підстав для відмови у їх отриманні та розгляді, що суперечить вимогам пункту 1 та 3 (d) статті 6 Конвенції, тим самим підірвавши загальну справедливість судового розгляду.

Відповідно, було порушення прав заявника, передбачених пунктом 1 та 3 (d) статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 та 3 (d) статті 6 Конвенції.

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 16 червня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

JIITEE TYÖT OY v. Finland (№ 2895/25)

Обставини справи

Між компанією-заявником та товариством з обмеженою відповідальністю «М.» було укладено шість договорів на проведення ремонтних робіт у залізничних тунелях. Договори передбачали, що спори щодо їх дійсності, тлумачення та застосування, додаткових робіт, їх вартості та стягнення вимог мають вирішуватися одним арбітром в Арбітражному інституті Торгової палати Фінляндії (FAI) відповідно до його Регламенту.

5 травня 2022 року компанія «М.» звернулася до FAI із заявою про порушення арбітражного провадження та запропонувала застосувати Правила прискореного арбітражу FAI. Компанія-заявник погодилася із цією пропозицією.

Під час наради з питань організації розгляду справи 12 вересня 2022 року, на якій компанію-заявника представляли двоє адвокатів, сторони заявили, що арбітражне рішення не має містити обґрунтування. Після наради арбітр надав сторонам строк, упродовж якого вони могли повідомити про бажання отримати мотивоване рішення, однак жодна зі сторін такого прохання не подала.

Після завершення письмової підготовки та проведення усних слухань 7 грудня 2022 року було ухвалено арбітражне рішення. Компанію-заявника зобов'язали сплатити компанії «М.» 329 781,48 євро та пеню за прострочення оплати рахунків, а також 87 870,67 євро пені за прострочення платежу на покриття судових витрат компанії «М.». Сторони також мали сплатити адміністративний збір FAI у розмірі 8 130 євро та гонорар арбітра у розмірі 23 900,38 євро, однак домовилися, що ці суми сплатить компанія-заявник. Арбітражне рішення не містило викладу обставин справи, юридичної аргументації та підстав вирішення спору.

Компанія-заявник звернулася до Окружного суду Гельсінкі з вимогою визнати арбітражне рішення недійсним. Вона стверджувала, що відсутність обґрунтування суперечила публічному порядку (*ordre public*) Фінляндії, оскільки позбавляла суди можливості перевірити правову основу рішення. На її думку, Регламент FAI не міг суперечити Конституції, а саме арбітражне рішення було неповним і непослідовним.

5 січня 2024 року Окружний суд відхилив позов. Суд зазначив, що стаття 21 Конституції Фінляндії передбачає встановлення законом права на отримання обґрунтованого рішення та інших гарантій справедливого судочинства. Водночас Закон «Про арбітраж» не вимагав обов'язкового обґрунтування арбітражних рішень. Відповідно до статті 40(1) цього Закону арбітражне рішення є нікчемним у тій частині, в якій воно суперечить публічному порядку Фінляндії.

Окружний суд зауважив, що стаття 6 Конвенції вимагає від судів належного обґрунтування рішень, однак у практиці ЄСПЛ розмежовуються добровільний і примусовий арбітраж. Передання спору для вирішення в порядку добровільного арбітражу може становити відмову від гарантій, передбачених для звичайного судового провадження, за умови дотримання вимог щодо допустимості такої відмови.

Суд установив, що договір між сторонами містив арбітражну клаузулу, а сторони погодилися застосовувати Правила прискореного арбітражу. За цими Правилами арбітражне рішення не містило обґрунтування, якщо сторона не вимагала його у строк, встановлений арбітром. Компанія-заявник знала про це, однак погодилася, що рішення не потребує обґрунтування, і не подала відповідного запиту в установлений строк.

Твердження компанії-заявника про те, що під час провадження вона вимагала перейти до звичайного, а не прискореного арбітражу, Окружний суд визнав таким, що не мало значення. Арбітр зазначив, що врахував усі подані сторонами факти й докази та після їх ретельного розгляду вирішив спір. Компанія-заявник не стверджувала, що арбітр застосував інше право, ніж погоджене сторонами.

Окружний суд також наголосив, що не мав оцінювати матеріальну обґрунтованість арбітражного рішення. Сторони підтвердили, що мали достатню можливість викласти свої позиції. Резолютивна частина чітко визначала зміст ухваленого рішення, тому відсутність мотивів не робила його неповним або непослідовним.

Компанія-заявник оскаржила це рішення до Апеляційного суду Гельсінкі, повторивши наведені раніше доводи. У травні 2024 року Апеляційний суд відхилив апеляцію. Він зазначив, що стаття 21 Конституції Фінляндії є обов'язковою для судів та інших органів влади, однак з урахуванням положень Конвенції та практики Європейського суду з прав людини не поширюється на добровільний арбітраж, оскільки це суперечило б його формулюванню та меті. Апеляційний суд погодився з висновком Окружного суду, що ухвалення арбітражного рішення без обґрунтування не суперечило публічному порядку Фінляндії та не робило рішення нікчемним. Верховний Суд відмовив у наданні дозволу на оскарження.

Оцінка Суду

ЄСПЛ вже зазначав, що пункт 1 статті 6 Конвенції застосовується в його цивільному аспекті до спорів, що передаються на розгляд до арбітражу. ЄСПЛ ще раз наголосив, що умови застосовності цього положення є такими. Повинен існувати «спір» («*contestation*» – фр.) щодо «права», яке, принаймні на обґрунтованих підставах, можна вважати визнаним за національним

законодавством, незалежно від того, чи захищене воно Конвенцією. Спір має бути справжнім і серйозним; він може стосуватися не лише фактичного існування права, а й його обсягу та способу реалізації. Зрештою, результат судового розгляду має мати безпосереднє вирішальне значення для відповідного права, причому лише слабкі зв'язки або віддалені наслідки не є достатніми для застосування пункту 1 статті 6 Конвенції. Зрештою право має бути «цивільним».

У цій справі йдеться про спір між двома товариствами з обмеженою відповідальністю, які домовилися, що у всіх своїх договорах будь-які спори, які не можуть бути вирішені між ними щодо дійсності, тлумачення та застосування договорів, будь-яких додаткових робіт та змін і їх вартості, а також щодо стягнення вимог, що випливають із договорів, мають вирішуватися в арбітражному порядку. Права, які стояли на кону для компанії-заявника в арбітражі, мали майновий характер і впливали з договірних відносин між двома товариствами з обмеженою відповідальністю. Отже, це «цивільні» права в розумінні статті 6 Конвенції.

ЄСПЛ ще раз наголосив, що пункт 1 статті 6 Конвенції гарантує кожному право на розгляд у суді або трибуналі будь-якої скарги, що стосується його цивільних прав та обов'язків. Таким чином, ця стаття закріплює «право на суд», одним із аспектів якого є право на доступ до суду, тобто право порушувати справи в судах у цивільних справах. Цей доступ до суду не обов'язково слід розуміти як доступ до суду класичного типу, що входить до складу стандартної судової системи країни; отже, «трибунал» може бути органом, створеним для вирішення обмеженої кількості конкретних питань, за умови, що він завжди надає відповідні гарантії. Отже, стаття 6 не виключає створення арбітражних трибуналів для вирішення певних майнових спорів між фізичними особами. Арбітражні застереження, які мають незаперечні переваги як для відповідних фізичних осіб, так і для здійснення правосуддя, в принципі не суперечать Конвенції.

Однак, погоджуючись на арбітражне застереження, сторони добровільно відмовляються від певних прав, закріплених у Конвенції.

ЄСПЛ зазначив, що у випадку «добровільного арбітражу, на який було вільно надано згоду», жодних реальних питань щодо статті 6 не виникає. Сторони спору мають право звертатися з певними суперечками, що виникають за договором, до органу, іншого ніж звичайний суд. Підписуючи арбітражне застереження, сторони добровільно відмовляються від певних прав, гарантованих Конвенцією. Така відмова не суперечить Конвенції за умови, що вона встановлена вільним, законним та однозначним чином. Крім того, у випадку певних прав, передбачених Конвенцією, відмова, щоб бути чинною для цілей Конвенції, вимагає мінімальних гарантій, співмірних з її важливістю.

Що стосується обставин даної справи, ЄСПЛ зазначив, що, хоча Уряд вважав, що компанія-заявник вільно, законно та однозначно погодилася

на застосування Правил прискореного арбітражу і, отже, прямо відмовилася від свого права на обґрунтоване рішення в трьох окремих випадках, компанія-заявник стверджувала, що повна відмова від обґрунтування не може розглядатися як дійсна відмова від права, оскільки це перешкоджає ефективному судовому контролю за законністю арбітражного рішення та захисту від свавілля.

У цій справі компанія-заявник вільно та добровільно погодилася звернутися до прискореного арбітражу. Окружний суд у своєму рішенні зазначив, що безперечно, договір між сторонами містив арбітражне застереження, і що сторони домовилися застосовувати до арбітражного провадження Правила прискореного арбітражу Торгової палати Фінляндії. Як зазначив Уряд, не було жодних ознак того, що компанія-заявник діяла під примусом під час підписання арбітражної угоди, і навіть не було жодного твердження з цього приводу.

Щодо законності відмови від прав, ЄСПЛ зазначив, що відповідно до статті 23 Закону про арбітраж провадження мало проводитися згідно з процедурою, узгодженою сторонами. Ні в Конституції Фінляндії, ні в Законі про арбітраж немає нічого, що забороняло б стороні такого провадження відмовитися від своїх прав. Крім того, Правила прискореного арбітражу та Закон про арбітраж містять низку процесуальних гарантій, що дають змогу оскаржувати будь-яке недотримання будь-якого положення цих Правил та домогтися визнання арбітражного рішення недійсним та/або його скасування. У цьому сенсі відмова від прав у цій справі була встановлена законним чином відповідно до Конституції, Закону про арбітраж та Правил прискореного арбітражу.

Щодо однозначного характеру встановлення відмови від прав, ЄСПЛ зазначив, що у справі *Beg S.p.a. v. Italy* (№ 5312/11, §§ 143 та 153-54, 20 травня 2021 року), що стосувалася комерційного добровільного арбітражу, ЄСПЛ виснував, що не можна вважати, ніби компанія-заявник однозначно відмовилася як від гарантії неупередженості арбітрів, так і від очікування, що національні суди забезпечать відповідність арбітражного рішення відповідним нормам щодо неупередженості арбітрів. Отже, арбітражне провадження мало забезпечувати гарантії, передбачені пунктом 1 статті 6 Конвенції. Оскільки в тій справі неупередженість арбітра викликала сумніви, ЄСПЛ встановив порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

У цій справі постало питання, чи, аналогічним чином, повна відсутність обґрунтування у відповідному арбітражному рішенні призвела до порушення через відсутність належних гарантій, передбачених пунктом 1 статті 6 Конвенції.

ЄСПЛ зазначив, що у цій справі немає жодних ознак того, що право компанії-заявниці на висловлення своєї думки було порушено або що її зауваження не були належним чином враховані арбітражним судом. Крім того, Окружний суд встановив, що безперечно, компанія-заявниця та компанія «М.» підтвердили, що їм була надана достатня можливість викласти свою позицію. Наприклад,

компанія-заявник не стверджувала, що арбітр застосував інше законодавство, ніж те, про яке домовилися сторони.

Що стосується питання обґрунтування, ЄСПЛ зазначив, що Конституція Фінляндії та Закон про арбітраж не вимагають, щоб арбітражні рішення були обґрунтованими. Згідно з підготовчими матеріалами до Закону про арбітраж, такі положення не пропонувалися для чинного Закону, оскільки вони призвели б до необхідності передбачити можливість скасування арбітражного рішення без обґрунтування, що спричинило б зайві судові процедури та уповільнило б врегулювання спору. Міжнародні договори також не вимагають наведення обґрунтування, якщо сторони погодилися на арбітражну процедуру, за якою не є звичним наводити обґрунтування рішень, і жодна зі сторін не вимагає цього.

У цій справі окружний суд встановив, що компанія-заявник погодилася на застосування Правил прискореного арбітражу та не подала запиту щодо обґрунтованого арбітражного рішення, хоча й знала, що згідно з цими Правилами обґрунтування не надається, якщо його не вимагають. Також було безспірним, що під час першої наради з питань організації розгляду справи сторони домовилися про те, що в арбітражному рішенні не потрібно наводити обґрунтування. Так само не заперечувалося, що арбітр встановив строк відповідно до Правил прискореного арбітражу і що жодна зі сторін не подала запиту на ухвалення арбітражного рішення з обґрунтуванням у встановлений строк. Компанія-заявник також не заперечувала проти будь-якого недотримання будь-якого положення Правил прискореного арбітражу, незважаючи на те, що мала можливість зробити це під час арбітражного розгляду.

Слід також врахувати, що національне законодавство та Правила прискореного арбітражу містили низку процесуальних гарантій, які давали можливість оскаржувати будь-які порушення цих Правил та домогтися визнання арбітражного рішення недійсним та/або його скасування. У цьому контексті ЄСПЛ не вважав, що обов'язок наведення обґрунтування є настільки основоположним процесуальним принципом, щоб відмова від нього була неприпустимою в процедурах добровільного арбітражу, за умови дотримання інших вимог щодо дійсної відмови.

Враховуючи всі вищезазначені обставини, ЄСПЛ вважав, що відмова компанії-заявниці від свого права на обґрунтоване рішення була встановлена вільним, законним та однозначним чином і супроводжувалася мінімальними гарантіями, що відповідали його важливості.

Висновок

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 9 червня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

ANIČIĆ v. Serbia (№ 36639/22)

Обставини справи

Справа стосувалася скарги на стверджувану несправедливість розгляду справи про дрібне правопорушення, пов'язаної з дорожньо-транспортною пригодою, а також відмови судів прийняти як доказ експертний висновок, підготовлений на замовлення заявника.

Приблизно о 18:20 16 січня 2018 року вантажний автомобіль заявника (Mercedes Actros) зіткнувся з легковим автомобілем (Toyota Yaris) під керуванням М. Працівник поліції Н. оглянув місце дорожньо-транспортної пригоди (далі – ДТП), зробив фотографії, опитав водіїв обох транспортних засобів, а також склав відповідний протокол і схему реконструкції ДТП. Він встановив, що М. перебував у стані сильного алкогольного сп'яніння (вміст алкоголю в його крові становив 1,96 мг/мл), раніше він був позбавлений права керувати автомобілем.

Видається, що М. не було притягнуто до відповідальності за спричинення або сприяння виникненню ДТП, що сталася 16 січня 2018 року, а розгляд його справи здійснювався в порядку спрощеного (прискореного) провадження. У невстановлену дату його було визнано винним у керуванні транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння та без посвідчення водія. Відповідне рішення набрало законної сили.

15 лютого 2018 року поліція порушила провадження у справі про дрібне правопорушення проти заявника, юридичної особи, яка була власником автомобіля, за кермом якого перебував М., та її представника. Протокол про правопорушення склав офіцер Н. Поліція звернулася до суду з клопотанням визнати заявника винним у порушенні правил дорожнього руху. Згідно з висновками поліції, щоб об'їхати транспортний засіб, припаркований на правій стороні дороги, заявник виїхав вантажівкою ліворуч через осьову розмітку на смугу зустрічного руху та зіткнувся з автомобілем під керуванням М., який рухався у зустрічному напрямку.

10 червня 2019 року Суд із дрібних правопорушень міста Валево визнав, *inter alia*, заявника винним у спричиненні ДТП. Заявника зобов'язали сплатити штраф у розмірі 33 000 сербських динарів (RSD) (приблизно 280 євро) та судові витрати в сумі 3 000 сербських динарів (приблизно 26 євро). Крім того, суд тимчасово позбавив заявника права керування транспортним засобом на п'ять місяців. Насамкінець, йому було нараховано дев'ять штрафних балів до його посвідчення водія.

Заявник оскаржив рішення від 10 червня 2019 року. Він стверджував, що висновки суду не були підкріплені наданими доказами та що його право на захист було порушено. Зокрема, він стверджував, що суд (i) неправильно встановив обставини справи, (ii) відмовився прийняти як доказ експертний

висновок, підготовлений на його замовлення, та (iii) допитав М. як свідка за відсутності адвоката заявника.

4 липня 2019 року Апеляційний суд з дрібних правопорушень скасував рішення від 10 червня 2019 року та повернув справу на новий розгляд, пославшись на те, що суд нижчої інстанції: (i) не повідомив заявника та його адвоката про дату та час допиту М. як свідка; (ii) не надав відповіді на клопотання заявника про долучення висновку експерта до матеріалів справи та (iii) не обґрунтував свої висновки щодо причин ДТП.

28 жовтня 2019 року Суд з дрібних правопорушень міста Валево визнав, *inter alia*, заявника винним у спричиненні ДТП. Заявника зобов'язали сплатити штраф у розмірі 33 000 RSD та судові витрати у розмірі 3 000 RSD. Крім того, суд позбавив заявника права керування транспортним засобом на п'ять місяців. Насамкінець, йому було нараховано дев'ять штрафних балів до його посвідчення водія.

Заявник наполягав на своїй невинуватості. Він заявив, що саме автомобіль М. перетнув центральну розмітку та виїхав на смугу, по якій він рухався на своїй вантажівці. Через іншу вантажівку, припарковану праворуч від дороги, заявник не мав можливості відхилитися вправо, щоб уникнути зіткнення. Заявник почав гальмувати, тоді як інший автомобіль повернувся на свою смугу руху. Вантажівка зупинилася на зустрічній смузі руху внаслідок того, що заявнику довелося раптово й неминуче загальмувати після зіткнення з автомобілем М. Заявник також стверджував, що центральна розмітка була непомітною. Він заявляв, що його версія подій підтверджується висновками ліцензованого експерта В., якого він найняв у приватному порядку, і просив долучити до справи його висновок від 15 вересня 2019 року як доказ. Експерт проаналізував матеріали, зібрані поліцією, фотографії місця ДТП, доступні в Інтернеті, та матеріали судової справи (рішення від 10 червня 2019 року та показання свідків), вважаючи, що саме М. спричинив ДТП.

Суд відхилив твердження заявника як необґрунтовані. Він погодився з висновками поліції та встановив, що заявник спричинив ДТП. Суд, посилаючись на схему реконструкції ДТП, зазначив, що після гальмування вантажівка зупинилася в положенні, яке свідчило про те, що вона рухалася зустрічною смугою і зіткнулася з Toyota Yaris під час спроби повернутися на свою смугу руху. Суд відхилив твердження заявника про те, що автомобіль М. перетнув центральну розмітку, як таке, що не підтверджується жодними доказами. Розглянувши фотографії місця події, суд відхилив твердження заявника про те, що центральна розмітка була непомітною. Щодо висновку експерта від 15 вересня 2019 року, суд визнав, що доказів, які містяться в матеріалах справи, достатньо для розгляду справи, і відмовився прийняти його як доказ. Суд також не погодився призначити судову експертизу щодо цієї ДТП. На думку суду, надані та досліджені докази чітко вказували на те, що ДТП сталася з вини заявника, що робило висновок додаткового експерта непотрібним для встановлення обставин справи.

При встановленні вини заявника суд посилався на показання М. (який заперечував, що перетнув центральну розмітку) та офіцера Н. (обидва свідки були допитані в присутності адвоката заявника), протокол огляду місця ДТП, фотографії та схему ДТП, складену Н., показання заявника та його маршрутний лист. Крім того, суд визнав, що показання М. узгоджувалися з висновками поліції щодо причини ДТП. Насамкінець, суд зазначив, що заявника було поінформовано про його право надання письмових пояснень після ознайомлення з матеріалами справи, однак він вирішив цього не робити.

10 грудня 2019 року Апеляційний суд з дрібних правопорушень залишив у силі висновки суду нижчої інстанції. Зокрема, він визнав, що суд нижчої інстанції повністю дотримався вказівок, викладених у його рішенні від 4 липня 2019 року. Апеляційний суд відхилив як необґрунтований аргумент заявника про те, що для встановлення обставин справи була необхідна експертиза, погодившись з аргументацією суду першої інстанції з цього приводу.

15 березня 2022 року Конституційний Суд відхилив апеляцію заявника. Він зазначив, що твердження заявника щодо порушення його права на справедливий судовий розгляд по суті стосувалися результату провадження у справі про адміністративне правопорушення і що Конституційний Суд не має повноважень переглядати справу заявника як суд вищої інстанції. Суд не вбачав порушення права заявника на справедливий судовий розгляд та його права на захист під час провадження у справі про дрібне правопорушення.

З огляду на статтю 6 Конвенції заявник скаржився, що провадження у справі про дрібне правопорушення щодо нього було несправедливим. Зокрема, суди відмовили у прийнятті висновку експерта, не призначили судову експертизу; крім того, заявник стверджував, що Апеляційний та Конституційний суди не навели мотивів на обґрунтування своїх рішень про відхилення його скарг.

Оцінка Суду

Щодо статті 6 Конвенції

Суд зазначив, що заявник вперше висловив скаргу щодо того, що суд першої інстанції не призначив у його справі судову експертизу, у своїх зауваженнях від 26 травня 2025 року. Однак ця скарга мала бути подана протягом чотирьох місяців з моменту ухвалення остаточного рішення з цього питання, яке було прийнято Конституційним судом 15 березня 2022 року. Відповідно, скарга подана з порушенням строків і має бути відхилена відповідно до статті 35, пунктів 1 та 4, Конвенції.

Суд наголосив, що до його компетенції не входить розгляд помилок щодо фактів чи права, які, як стверджується, були допущені національним судом, за винятком випадків, коли такі помилки могли порушити права та свободи, захищені Конвенцією. Як правило, такі питання, як значення, яке національні суди надають тим чи іншим доказам або висновкам чи оцінкам, що розглядаються

ними, не підлягають перегляду Судом. Суд не повинен виступати в ролі органу четвертої інстанції і тому не буде ставити під сумнів на підставі пункту 1 статті 6 Конвенції рішення національних судів, за винятком випадків, коли їхні висновки можна вважати свавільними або явно необґрунтованими (див., наприклад, справу *Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania* [ВП], № 76943/11, § 90, 29 листопада 2016 року, з подальшими посиланнями).

Суд також зазначив, що вимога щодо справедливого судового розгляду не покладає на суд першої інстанції обов'язку призначати експертизу чи вживати будь-які інші слідчі заходи лише на тій підставі, що одна зі сторін клопотала про це. У разі, якщо захист наполягає на тому, щоб суд допитав свідка або взяв до розгляду інші докази (наприклад, висновок експерта), саме національні суди мають вирішувати, чи є необхідним або доцільним прийняти ці докази для розгляду в ході судового розгляду. Національний суд має право, за умови дотримання положень Конвенції, відмовити у виклику свідків, запропонованих захистом, наприклад, на тій підставі, що, на думку суду, їхні показання навряд чи сприятимуть встановленню істини (див., серед інших рішень, *Poletan and Azirovik v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, №№ 26711/07 та 2 інших, § 95, 12 травня 2016 року).

Що стосується експертних доказів, то правила їх допустимості не повинні позбавляти захист можливості ефективно оспорювати їх – зокрема, шляхом отримання та подання альтернативних висновків та звітів. За певних обставин відмова у проведенні альтернативної експертизи речових доказів може розглядатися як порушення пункту 1 статті 6 (див. *Stoimenov v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, № 17995/02, §§ 38 та наступні, 5 квітня 2007 р., та *Matytsina v. Russia*, № 58428/10, § 169, 27 березня 2014 року).

Суд підкреслив, що, хоча у цій справі застосовується кримінально-правовий аспект статті 6 Конвенції, дрібне правопорушення у сфері дорожнього руху, у вчиненні якого заявника було визнано винним, саме по собі не належить до традиційних категорій кримінального права, до яких гарантії кримінально-правового характеру, передбачені статтею 6, застосовуються з усією суворістю (див., серед інших рішень, *Kammerer v. Austria*, № 32435/06, §§ 27-28, 12 травня 2010 року, та *Marčan v. Croatia*, № 40820/12, § 37, 10 липня 2014 року).

Розглянувши надані йому матеріали, Суд не погодився з думкою заявника про те, що розгляд його справи суперечив вимогам, викладеним у статті 6 Конвенції. Навпаки, Суд не вбачав жодних ознак порушення прав заявника на захист. Заявнику було надано достатньо можливостей викласти свою позицію і, зокрема, оскаржити достовірність документів, складених поліцією, а також правдивість показань свідків. Сам факт того, що йому не вдалося переконати суди, сам по собі не є достатнім для того, щоб порушити питання про порушення статті 6 Конвенції. Що стосується відмови національних судів прийняти як доказ експертний висновок, виготовлений на замовлення заявника, Суд ще раз наголосив,

що питання права, як правило, належать до компетенції та досвіду судді (*jura novit curia*), і саме суддя вирішує, чи потребує він або вона допомоги в конкретній галузі права (див. *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia* (№ 2), №№ 51111/07 та 42757/07, § 491, 14 січня 2020 року). Суд не вбачав у матеріалах, наданих заявником, нічого, що могло б поставити під сумнів компетенцію поліцейського, який оглянув місце ДТП та склав звіт про її причини, або дозволило б зробити висновок про необхідність отримання додаткових експертних знань. Національні суди дійшли висновку, що розглянуті ними докази (поліцейський звіт, схема реконструкції ДТП, фотографії місця ДТП та показання свідків) надавали достатню підставу для їхніх висновків. Матеріали, надані заявником, не давали Суду підстав зробити інший висновок.

З огляду на пояснення, надане Судом з питань дрібних правопорушень міста Валево щодо причин відмови у задоволенні клопотання заявника про долучення до справи експертного висновку, отриманого ним в приватному порядку у вересні 2019 року, Суд не вважав за можливе визнати таку відмову явно необґрунтованою чи свавільною або такою, що сама по собі позбавила заявника права на справедливий судовий розгляд.

Суд також взяв до уваги той факт, що, незважаючи на таку відмову, заявник та його адвокат, безсумнівно, могли б скористатися висновком експерта для отримання необхідної інформації та підготовки захисту заявника. Їм не перешкоджали використовувати цю інформацію для того, щоб висловити будь-які можливі сумніви, які заявник міг мати щодо доказів, зібраних поліцією (див., *C.B. v. Austria*, № 30465/06, §§ 43–44, 4 квітня 2013 року). У цьому зв'язку Суд зазначив, що заявник мав можливість подати письмову заяву з поясненням своєї позиції, але не скористався цією можливістю.

Зрештою Суд зазначив, що, всупереч твердженням заявника, рішення, ухвалені судами вищих інстанцій, не можна охарактеризувати як такі, що не містять обґрунтувань для своїх висновків або ґрунтуються на явній помилці щодо фактів чи права.

З огляду на наведені вище міркування та малозначний характер даного правопорушення, Суд вважав, що заявник не обґрунтував свої твердження про те, що провадження у справі про дрібне правопорушення проти нього було несправедливим. Як зазначалося вище, відмова судів прийняти до розгляду експертний висновок, замовлений заявником, не поставила його у невідгідне становище порівняно зі стороною обвинувачення, а отже, не порушила принцип рівності сторін. Таким чином, порушення статті 6 Конвенції не було.

Висновок

Відсутність порушення статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 09 червня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 8 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО І СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ)

C.P. v. Spain (№ 50181/22)

Обставини справи

Заявниця, С. Р., є громадянкою Франції, 1990 року народження, яка проживає в місті Посада-Льянера (Іспанія). У 2018 році заявниця завагітніла та вирішила народжувати вдома з допомогою дипломованої акушерки V. 23 квітня 2019 року, коли вагітність тривала 42 тижні і 2 дні, вона звернулася до лікарні для планового медичного огляду. Її оглянув лікар, який дійшов висновку, що існує ризик як для неї, так і для плода, і що слід стимулювати пологи. Заявниця залишила лікарню, щоб проконсультуватися з акушеркою V, і того дня більше не контактувала з медичним закладом.

Наступного дня, на підставі невідкладного клопотання лікарні, обґрунтованого ризиком гіпоксії плода та внутрішньоутробної загибелі плода на 42 тижні вагітності, черговий суд ухвалив постанову про примусову госпіталізацію С. Р. з метою проведення стимуляції пологів у разі необхідності. До будинку заявниці прибули працівники поліції та бригада швидкої медичної допомоги. Через деякий час С. Р. змирилася з тим, що їй не залишалося нічого іншого, як поїхати до лікарні. Під час госпіталізації їй провели обстеження, результати яких не давали підстав для негайного занепокоєння, тому було вирішено дотримуватися вичікувальної тактики.

25 квітня у С. Р. спонтанно почалися пологи. У певний момент гінеколог повідомив С. Р. та її партнера, що необхідно провести кесарів розтин, оскільки результати обстеження шийки матки свідчили про відсутність прогресу, голівка дитини не перебувала в потрібному положенні, а медикаментозне лікування не полегшувало біль С. Р. Вона та її партнер погодилися і підписали документи про інформовану згоду. Дочка С. Р. народилася з нормальними неонатальними показниками рано вранці 26 квітня 2019 року в результаті екстреного кесаревого розтину.

15 травня 2019 року суд першої інстанції відхилив позов С. Р. про скасування постанови про примусову госпіталізацію, визнавши, що її було винесено законно. Апеляцію, подану С. Р., залишено без задоволення.

2 червня 2022 року Конституційний Суд відхилив конституційну скаргу (amparo) С. Р. Суд дійшов висновку, що, незважаючи на відсутність спеціальної правової підстави для ухвалення постанови про примусову госпіталізацію для пологів, які класифікувалися як такі, що становлять безпосередню загрозу життю плода, правове регулювання, на яке посилався черговий суд, забезпечило достатнє правове підґрунтя. Черговий суд обмежив право С. Р. на особисту

свободу та приватність лише в тій мірі, яка була необхідна для захисту життя та здоров'я як її самої, так і її ненародженої дитини.

Посилаючись на статті 8 та 5 Конвенції, С. Р. звернулася зі скаргою щодо її примусової госпіталізації. Зокрема, вона стверджувала, що не існувало жодної правової норми, яка б дозволяла суду винести ухвалу про її примусову госпіталізацію, і що за відсутності невідкладного медичного стану не було законних підстав для винесення такої ухвали, яка до того ж була непропорційною.

Оцінка Суду

Щодо статті 8 Конвенції

Умови, за яких проходили пологи, є невід'ємною частиною приватного життя особи у розумінні статті 8. Персонал лікарні знав про бажання С. Р. народити вдома, що дозволено в Іспанії, і до того моменту, як вона звернулася до лікарні на огляд 23 квітня 2019 року, медичні працівники не вживали жодних заходів, щоб вона від такого відмовилася.

Щодо законності втручання, то в Конституції Іспанії закріплено основоположні права, зокрема право на життя, і ці положення є нормами прямої дії. Черговий суд установив, що стаття 29 Цивільного кодексу поширює на ненароджену дитину той самий правовий захист, який надається дитині після народження.

Цей висновок дав змогу розглянути ситуацію з точки зору статті 158(б) Цивільного кодексу, яка надає судді право приймати будь-яке рішення, яке він або вона вважає за доцільне, щоб уберегти неповнолітнього від небезпеки. Черговий суд ухвалив таку постанову на підставі висновку лікарні про те, що плід перебував у безпосередній та серйозній небезпеці. Правові підстави для втручання були ретельно розглянуті національними судами. Конституційний Суд дійшов висновку, що правові підстави, на які посилалися суди, були достатніми та обґрунтованими, а черговий суд правомірно застосував підхід тлумачення.

Згадане втручання переслідувало законну мету – захист здоров'я С. Р. Та її майбутньої дитини. Питання політики у сфері охорони здоров'я належать до дискреційних повноважень («свобода розсуду») національних органів влади. У справі С.Р., де органи влади мали забезпечити справедливий баланс між її правом на повагу до приватного життя, а саме – її вибором народжувати вдома, з одного боку, та медично підтвердженими ризиками для її ненародженої дитини і, можливо, її власного життя, з іншого боку, свобода розсуду була широкою. Завданням Суду було перевірити, з урахуванням цих широких меж свободи розсуду, чи забезпечило це втручання пропорційне врівноваження конкуруючих інтересів.

Первинна постанова ґрунтувалася на інформації, наданій медичними фахівцями, які вказали на серйозні специфічні ризики для плода, зокрема

гіпоксію плода та його внутрішньоутробну загибель, а також на невідкладність ситуації. Ніщо не свідчило про те, що черговому суду не було надано всіх фактів, на яких мало ґрунтуватися його рішення. Дозвіл обмежувався «примусовою госпіталізацією» з метою стимулювання пологів у разі необхідності. ЄСПЛ поділяв думку Конституційного Суду про те, що підстави, наведені національними органами влади для обґрунтування втручання, були належними та достатніми. Черговий суд визначив мету постанови, пояснив, що її ціллю було збереження життя та здоров'я ненародженої дитини, та зазначив, що постанова, яка зобов'язувала С.Р. звернутися до лікарні для забезпечення безпечних пологів, була обґрунтованою. Менш обмежувальних заходів не існувало. Той факт, що дитина зрештою народилася шляхом кесаревого розтину, свідчило про те, що оцінка високого ризику для матері та дитини не була безпідставною. Втручання було необхідним у демократичному суспільстві. Отже, порушення статті 8 не було.

Щодо статті 5 Конвенції Суд встановив, що цей захід був розглянутий компетентним судом, який ухвалив обґрунтоване рішення. Черговий суд не ухвалював постанови про затримання, арешт або інше позбавлення свободи щодо С.Р. Було недостатньо ознак примусу чи будь-якого наміру з боку органів влади затримати її. Вона не була ізольована або позбавлена можливості зв'язку із зовнішнім світом, і весь час перебувала в супроводі свого партнера. Суд дійшов висновку, що С.Р. не була позбавлена свободи у розумінні Конвенції. Отже, скарга за статтею 5 була визнана неприйнятною.

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 11 червня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 14 КОНВЕНЦІЇ (ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ)

CHRISTIAN CONGREGATION OF JEHOVAH'S WITNESSES v. Italy (№ 49687/16)

Обставини справи

Справа стосувалася релігійної асоціації, яка скаржилася на те, що з 1977 року вона не могла укласти угоду з Італійською Державою, незважаючи на кілька спроб зробити це.

Заявником є належним чином зареєстрована релігійна асоціація Свідків Єгови в Італії. Вона отримала статус юридичної особи на підставі Указу Президента № 783 від 31 жовтня 1986 року.

У цій справі вона скаржилася на те, що не змогла укласти угоду з Італійською Державою на підставі частини 3 статті 8 Конституції Італії, незважаючи на кілька спроб зробити це починаючи з 1977 року. Вона також скаржилася на те, що, незважаючи на три схвальні висновки, видані різними складами Уряду у 2000, 2007 та 2014 роках відповідно, і два законопроекти, внесені на розгляд після тривалих переговорів, Парламент досі не ратифікував угоду.

Асоціація-заявник також стверджувала, що з 2016 року урядові органи відмовлялися відновити переговори, незважаючи на кілька відповідних прохань. Крім того, протягом того самого періоду були укладені угоди між Державою та іншими релігійними конфесіями, які користувалися низкою привілеїв, зокрема розподілом «восьми тисячних» (*otto per mille*) надходжень від податку на доходи, що було системою фінансування релігійних конфесій в Італії та мало на меті підтримку релігійної діяльності. Закон передбачав, що ця частина доходів, зібраних Державою у вигляді податку на доходи, підлягала розподілу відповідно до вибору, зазначеного громадянами у їхніх податкових деклараціях, та пропорційно до нього. Виділені таким чином кошти мали використовуватися для досягнення релігійних цілей, попередньо визначених релігійними конфесіями.

Посилаючись на статті 9 (свобода думки, совісті і релігії), 13 (право на ефективний засіб юридичного захисту) та 14 (заборона дискримінації), а також статтю 1 Першого протоколу (захист власності) до Конвенції, асоціація-заявник скаржилася на те, що було невиправдане втручання в її право вільно сповідувати та практикувати свої релігійні переконання, а також у її право власності, та на дискримінацію за релігійною ознакою. Вона також стверджувала, що в національному законодавстві не було передбачено жодного засобу правового захисту, який би міг забезпечити відшкодування за скаргами, поданими до Суду.

Оцінка Суду

Відповідно до національного законодавства, для того, щоб мати право на отримання частини від розподілу «восьми тисячних» надходжень від податку на доходи, необхідно було укласти угоду з Державою. Цей розподіл був системою фінансування релігійних конфесій в Італії та мав на меті підтримку релігійної діяльності.

Єдиними критеріями для укладення релігійною конфесією такої угоди були її діяльність відповідно до національного правопорядку та реєстрація як юридичної особи зі статусом юридичної особи. У період з 1984 по 2021 рік 13 релігійних конфесій уклали такі угоди з Італійською Державою.

Суду не було відомо про жодні випадки, коли б інша належним чином зареєстрована релігійна конфесія не змогла укласти цю конкретну угоду. Тому він вважав, що асоціація-заявник перебувала в аналогічній ситуації із зареєстрованими релігійними громадами, які уклали угоду з Державою відповідно до статті 8 Конституції.

Процедура, пов'язана з укладенням такої угоди, не регулювалася жодним законодавчим або нормативно-правовим положенням. Це була адміністративна практика без встановленого строку для розгляду запитів, яка не передбачала прийняття жодного формального рішення у разі відмови. Також не було жодних спеціальних положень, які б передбачали ефективний засіб правового захисту у разі виникнення спорів.

Ініціатива щодо початку процедури укладення угоди належала урядовим органам, а її завершення повністю залежало від розсуду Парламенту. Такий контекст поставив асоціацію-заявника в ситуацію невизначеності та позбавив її достатніх гарантій від ризику дискримінаційного поводження.

Переходячи до питання про те, чи ґрунтувалася відповідна різниця в поводженні на об'єктивних і розумних підставах, Суд зазначив, що, за твердженням Уряду, неукладення угоди з асоціацією-заявником було насамперед виправдане заборонаю, накладеною на всіх її членів, щодо переливання крові, що становило небезпеку для здоров'я населення, особливо неповнолітніх, а також заборонаю на донорство крові. Крім того, позиція асоціації-заявника щодо таких громадянських обов'язків, як військова служба в минулому та «обов'язок голосувати» в даний час, на їхню думку, також виправдовувала цю відмову.

Однак Суд зазначив, що асоціації-заявнику неодноразово пропонувалося, в ході різних процедур укладення угоди, надати пояснення національним органам влади з метою роз'яснення позиції Свідків Єгови щодо переливання та донорства крові. Надана нею інформація не завадила національним органам влади висловити схвальний висновок щодо відповідності її діяльності та переконань

національному правопорядку; вона також не стала на заваді підписанню тексту угоди трьома різними Прем'єр-міністрами.

Крім того, Уряд не довів, що позиція Свідків Єгови з релігійних міркувань щодо заборони переливання крові становила реальний ризик для здоров'я громадян. Більше того, національне законодавство захищало свободу вибору осіб у питаннях, що стосуються рішень щодо їхнього медичного обслуговування, і визнавало право всіх дієздатних повнолітніх пацієнтів відмовлятися від певних видів медичного лікування. Що стосується неповнолітніх пацієнтів, рішення батьків про відмову від медичного лікування могло бути скасоване судовим рішенням, якщо існував ризик для найкращих інтересів дитини.

Уряд також не навів жодних аргументів, які б дали Суду підстави вважати, що позиція асоціації-заявника щодо донорства крові становила порушення національного правопорядку, яке б виправдовувало оскаржувану різницю в поводженні. Вони також не довели, що вибір Свідків Єгови не голосувати на виборах і відмова від проходження військової служби були несумісними з національним правопорядком.

З огляду на ці обставини та незважаючи на дискрецію (свободу розсуду), якою наділені національні органи влади в цій сфері, Суд вважав: не було доведено, що різниця в поводженні між асоціацією-заявником та іншими релігійними конфесіями, які змогли укласти угоди з Італійською Державою, мала «об'єктивне та розумне обґрунтування».

Отже, було порушення статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 9 та статтею 1 Першого протоколу.

Висновок

Порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) у поєднанні зі статтею 9 (свобода думки, совісті і релігії) та статтею 1 Першого протоколу (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 11 червня 2026 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ (ЗАХИСТ ВЛАСНОСТІ)

RUSU AND HEDEŞ v. Romania (№ 38382/19 та № 38384/19)

Обставини справи

Справа стосувалася перегляду прав заявників на пенсію за віком через кілька років після того, як вони були первинно визначені компетентними органами влади, на підставі неправильного тлумачення відповідної національної законодавчої бази, а також подальшої вимоги про зворотне повернення коштів, помилково виплачених заявникам як пенсійні виплати протягом цього періоду.

Заява № 38382/19 (RUSU)

Рішенням від 19 грудня 2012 року Пенсійне управління Клужа встановило, на підставі Закону № 263/2010 та кількох інших попередніх законів, що містили такі самі положення щодо стажу роботи, який дає право на нарахування пенсій працівникам сільського господарства, що заявник досяг пенсійного віку, і він почав отримувати щомісячну пенсію в розмірі 1 150 румунських леїв (RON – приблизно 260 євро (EUR)).

19 травня 2017 року Пенсійне управління Клужа прийняло нове рішення відповідно до Закону № 263/2010, скоригувавши пенсійні права заявника через помилку в первинному розрахунку, спричинену неправильним застосуванням матеріально-правових положень щодо встановлення цих прав. Зокрема, період, протягом якого заявник працював у колективному господарстві (*Cooperativa Agricolă de Producție* – CAP), мав бути виключений з розрахунку, оскільки він був не звичайним членом господарства, а бухгалтером. У результаті його щомісячна пенсія була зменшена приблизно на 30 %, і він мав повернути Державі кошти, помилково виплачені йому за попередні три роки, з 1 червня 2014 року по 31 травня 2017 року, у розмірі 12 749 RON (приблизно 3 000 EUR).

Заявник оскаржив рішення про перегляд його пенсійних прав у національних судах і виграв справу в суді першої інстанції. Однак остаточним рішенням від 14 грудня 2018 року Апеляційний суд Клужа (далі – Апеляційний суд) задовольнив апеляційну скаргу, подану пенсійним управлінням, і ухвалив рішення на його користь. При цьому Апеляційний суд не встановив жодної вини з боку заявника щодо помилки, допущеної пенсійним управлінням під час визначення його пенсійних прав.

Заява № 38384/19 (Hedeş)

Рішенням від 1 березня 2006 року Пенсійне управління Клужа встановило, на підставі чинного на той час закону, а саме Закону № 19/2000, та попередніх законів, що заявниця досягла пенсійного віку, і вона почала отримувати щомісячну пенсію в розмірі 1 458 RON (приблизно 320 EUR).

19 травня 2017 року Пенсійне управління Клужа прийняло нове переглянуте рішення відповідно до Закону № 263/2010, скоригувавши пенсійні права заявниці через помилку в первісному розрахунку, спричинену неправильним застосуванням чинних на той час матеріально-правових положень щодо встановлення цих прав. Зокрема, період, протягом якого заявниця працювала в колективному господарстві (CAP), мав бути виключений з розрахунку, оскільки вона була не звичайним членом господарства, а головним бухгалтером. У результаті її щомісячна пенсія була зменшена на 410 RON (еквівалентно приблизно 90 EUR), і її зобов'язали відшкодувати Державі суму в розмірі 8 939 RON (еквівалентно приблизно 2 000 EUR), яку вона помилково отримувала протягом останніх трьох років, з 1 червня 2014 року по 31 травня 2017 року.

Заявниця оскаржила це рішення в національних судах і виграла справу в суді першої інстанції. Остаточним рішенням від 23 листопада 2018 року Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції і ухвалив рішення на користь пенсійного управління.

У попередньому рішенні від 24 лютого 2025 року, звернувши увагу на відсутність чіткості та точності у відповідному національному законодавстві, Вищий суд касації та правосуддя постановив, що обсяг роботи, виконаної особою протягом періоду, в якому вона мала індивідуальний трудовий договір із сільськогосподарським колективним господарством (CAP), не може зараховуватися до стажу для цілей визначення пенсійних прав.

Обидва заявники скаржилися на те, що перегляд їхніх індивідуальних пенсійних прав через кілька років і вимога про зворотне стягнення значних сум коштів, отриманих як пенсія протягом трьох років, порушили їхні права, передбачені статтею 1 Першого протоколу до Конвенції.

Оцінка Суду

У цій справі права заявників на отримання пенсії були підтверджені позитивними рішеннями щодо їхніх заяв про призначення пенсії, які вони подали добросовісно, з боку пенсійного управління та визнанням їхніх прав національним органом. Зокрема, на підставі інформації, наявної в Пенсійному управлінні Клужа, рішеннями від 19 грудня 2012 року та 1 березня 2006 року відповідно за заявниками було визнано право на отримання пенсії за віком, і пенсії в розмірі 1 158 RON та 1 458 RON відповідно виплачувалися їм до 31 травня 2017 року. Отже, заявники мали законні очікування щодо можливості покладатися на отримані виплати як на законні права в розмірах, первинно встановлених рішеннями компетентних національних органів, які виплачувалися їм щомісяця протягом кількох років. До їх перегляду пенсійні рішення, безсумнівно, мали юридичні наслідки для заявників.

Рішення Пенсійного управління Клужа від 19 травня 2017 року (згодом підтверджені 23 листопада 2018 року та 14 грудня 2018 року), які мали зворотну дію і позбавили заявників значної частини пенсії, яку вони отримували з 2006 та 2012 років відповідно, разом із вимогою про зворотне повернення значних сум коштів, становили втручання в їхнє право на мирне володіння майном у розумінні статті 1 Першого протоколу (див., *Čakarević v. Croatia*, № 48921/13, § 71, від 26 квітня 2018 року).

Це втручання, вочевидь, було передбачено Законом № 263/2010 про єдину державну пенсійну систему. Так, стаття 107 Закону № 263/2010 дозволяла пенсійному управлінню переглядати рішення, з власної ініціативи або на прохання пенсіонера, для внесення необхідних коригувань, якщо виявлялися розбіжності між первинно встановленими розмірами пенсії та тими, що належали за законом.

Втручання в цій справі було зумовлене не новим законодавством (див., *Béláné Nagy v. Hungary* [ВП], № 53080/13, § 120, від 13 грудня 2016 року), а зміною в тлумаченні та застосуванні матеріально-правових положень, що стосуються конкретної ситуації заявників. Така розбіжність в підході національних органів влади, очевидно, була наслідком браку чіткості та точності відповідного національного законодавства, що дозволило їм дійти різних висновків. Однак рішення Вищого суду касації та правосуддя від 24 лютого 2025 року підтвердило, що нове тлумачення та застосування існуючої законодавчої бази, внаслідок якого пенсійні права заявників були зменшені, було правильним.

Цей захід переслідував законну мету, а саме належне управління державними коштами та необхідність виправлення помилки, допущеної органом державної влади. Рішення Держави були спрямовані насамперед на досягнення відповідності між фактичним становищем бенефіціарів та їхньою відповідністю законодавчим вимогам для цього виду пенсії. Далі Суд розглянув, чи поклали ці рішення на заявників непропорційний та надмірний тягар.

Суд нагадав, що органам державної влади не можна перешкоджати у виправленні їхніх помилок, навіть тих, що є наслідком їхньої власної недбалості. Коли втручання у право на мирне володіння майном було спричинене в контексті виправлення помилки, допущеної органом державної влади, принцип належного управління покладає на органи влади обов'язок діяти своєчасно для виправлення своєї помилки в належний спосіб і з максимальною послідовністю (див., *Moskal v. Poland*, № 10373/05, §§ 51 і 73, від 15 вересня 2009 року, та *Casarin v. Italy*, № 4893/13, § 68, від 11 лютого 2021 року). Такі помилки не повинні виправлятися за рахунок зацікавленої особи (див. згадане вище рішення у справі *Moskal*, § 73 *in fine*).

У цій справі не стверджувалося, що заявники вчиняли будь-які дії з наміром ввести пенсійне управління в оману, або що вони іншим чином діяли недобросовісно під час подання своїх заяв про призначення пенсії. Дійсно, пенсійне управління самостійно встановило відповідні обставини при задоволенні заяв

заявників про призначення пенсії. Крім того, набрання чинності Законом № 263/2010 не спонукало пенсійне управління до перегляду пенсійних прав заявників ще протягом п'яти та семи років відповідно.

Перегляд рішень щодо пенсійних прав заявників не ґрунтувався на будь-яких нових доказах, а лише на переоцінці тих самих доказів, які були в основі остаточних адміністративних рішень; ця переоцінка була проведена пенсійним управлінням *proprio motu* (з власної ініціативи) та мала зворотну дію. Тому така переоцінка доказів ставить під сумнів правову визначеність у сфері соціального забезпечення.

Ця справа стосувалася значної втрати пенсійних прав, які й без того були дуже низькими і становили основне джерело доходу заявників протягом більше ніж чотирьох і одинадцяти років відповідно (див., *mutatis mutandis*, *Romeva v. North Macedonia*, № 32141/10, §§ 74-75, 12 грудня 2019 року). У цьому контексті стягнення пенсійних сум, виплачених заявникам за останні три роки, додатково погіршило їхнє фінансове становище (див. *mutatis mutandis*, згадане вище рішення у справі *Čakarević*, §§ 86-89 та *Bulgakova v. Russia*, № 69524/01, § 47, 18 січня 2007 року).

З огляду на вищезазначені обставини Суд вважав, що тягар, покладений на заявників, був надмірним. Відповідно, було порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

Висновок

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Комітетом 16 червня 2026 року та є остаточним.

BARBA v. Croatia (№ 6354/23)

Обставини справи

Скарга стосувалася відмови органів влади виплатити заявнику передбачені законом пеню за прострочення щомісячних виплат по інвалідності.

Рішенням Міністерства оборони від 17 травня 1994 року заявнику було надано статус інваліда війни зі ступенем інвалідності 40 % та призначено відповідну суму допомоги по інвалідності (далі – «перше рішення»).

У зв'язку з погіршенням стану здоров'я у 1996 році заявник подав клопотання про перегляд ступеня його інвалідності та відповідних виплат.

У результаті Міністерство рішенням від 11 травня 2005 року надало йому статус інваліда війни зі ступенем інвалідності 80 % та призначило відповідний розмір допомоги по інвалідності з 1 червня 1996 року (далі – «друге рішення»). Апеляція заявника на це рішення була відхилена адміністративним органом другої інстанції рішенням, врученим йому 10 червня 2005 року.

Різниця між розмірами допомоги, встановленими першим рішенням 1994 року та другим рішенням 2005 року, у розмірі близько 18 000 євро (EUR) була виплачена заявнику 14 липня 2005 року.

У 2006 році заявник подав цивільний позов проти Держави з вимогою виплати передбачених законом пені за прострочення, нарахованих на кожен щомісячну частину його допомоги по інвалідності, на яку він мав право з 1996 року.

Національні суди відхилили позов заявника, визнавши, що заборгованість Держави перед заявником була встановлена лише другим рішенням Міністерства від 11 травня 2005 року. Ця заборгованість була виплачена йому без невиправданої затримки у розмірі різниці між розмірами виплат, встановленими першим та другим рішеннями. Отже, Держава ніколи не перебувала у стані прострочення, що могло б виправдати присудження йому передбачених законом процентів.

У Суді заявник скаржився, посилаючись на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, що відмова національних судів присудити йому передбачені законом проценти за прострочення порушила його право на мирне володіння своїм майном.

Оцінка Суду

Щодо статті 1 Першого протоколу до Конвенції

Суд не вважав за необхідне розглядати всі попередні заперечення, висунуті Урядом, оскільки скарга є неприйнятною з причин, викладених нижче.

Суд ще раз наголосив, що стаття 1 Першого протоколу до Конвенції захищає «майно», яке може бути як існуючим майном, так і активами, включаючи вимоги, щодо яких заявник може стверджувати, що він або вона має принаймні «законні очікування» щодо ефективного користування майновим правом (див. *Korcsy v. Slovakia* [ВП], № 44912/98, п. 35, ЄСПЛ 2004-IX). У разі, якщо майновий інтерес має характер вимоги, особа, якій він належить, може вважатися такою, що має законні очікування, якщо в національному законодавстві існує достатня підстава для такого інтересу, наприклад, коли існує усталена судова практика національних судів, що підтверджує його існування (див. *Anheuser-Busch Inc. v. Portugal* [ВП], № 73049/01, п. 65, ЄСПЛ 2007-I). Законні очікування повинні мати більш конкретний характер, ніж проста надія, і ґрунтуватися на правовій нормі або правовому акті, такому як судове рішення (див. *Bélané Nagy v. Hungary* [ВП], № 53080/13, п. 75, 13 грудня 2016 року). Для того щоб створити законні очікування, правова норма, на яку посиляються, повинна визначати необхідні правила для пред'явлення позову. Якщо правові умови, які мають бути виконані, та інші параметри позову не визначені чітко, не можна стверджувати, що відповідна правова норма слугує підставою для законних очікувань (див. *Klaus and Iouri Kiladze v. Georgia*, № 7975/06, п. 58–60, 2 лютого 2010 року).

У цій справі позов заявника до національних судів стосувався встановлених законом процентів за прострочення, на які, на його думку, він мав право у зв'язку з підвищеними виплатами по інвалідності, що були йому призначені з 1996 року. Однак, як пояснили національні суди та підтвердив Уряд, не існувало жодного національного законодавства чи відповідної судової практики національних судів, які б обґрунтовували очікування заявника щодо надання йому права на встановлені законом проценти за прострочення за обставин його справи.

У зв'язку з цим Суд зазначив, що згідно з національним законодавством виплати по інвалідності не підлягали виплаті *ex lege*, а виплачувалися з моменту подання відповідної заяви зацікавленою стороною. Крім того, Державу не можна було вважати такою, що прострочила виплату, до того, як її зобов'язання щодо виплати було фактично встановлено остаточним та таким, що підлягає примусовому виконанню, рішенням, що у справі заявника відбулося лише 11 травня 2005 року. Після ухвалення цього рішення Держава протягом 34 днів виплатила заявнику різницю в сумах виплат, на які він мав право з 1996 року. За таких обставин Суд не міг не погодитися з висновком національних органів влади про те, що Держава ніколи не перебувала у стані прострочення виплат у розумінні національного законодавства.

З огляду на вищевикладене, Суд погодився з Урядом у тому, що ані у національному законодавстві, ані у судовій практиці не існувало достатніх правових підстав для нібито існуючого у заявника права на отримання передбачених законом пені за прострочення платежу. Звідси впливало,

що заявник не міг стверджувати, що він мав законні очікування щодо отримання від Держави передбачених законом пені за прострочення платежу (див., щодо подібного підходу, справу *Futornyak v. Ukraine* (ухв.), № 41678/20, п. 30, 4 червня 2024 року).

Звідси випливає, що скарга є несумісною *ratione materiae* у значенні пункту 3 (а) статті 35 Конвенції та має бути відхилена відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 04 червня 2026 року, оприлюднена 25 червня 2026 року та є остаточною.

РІШЕННЯ ЄСПЛ ПРОТИ УКРАЇНИ

Стаття 2 Конвенції (право на життя)

KULISH AND OTHERS v. Ukraine (№ 38243/15 та 3 інші): неефективність національних проваджень щодо смерті родичів заявників внаслідок ймовірної медичної недбалості – порушення

Стаття 3 Конвенції (заборона катування)

BULAKH v. Ukraine (№ 1380/25): неефективне розслідування факту жорстокого поводження із заявником з боку приватної особи – порушення

KYSELYOV AND OTHERS v. Ukraine (№ 8625/24 та 13 інших): незадовільні умови тримання заявників під вартою та відсутність будь-яких ефективних засобів правового захисту у національному законодавстві – порушення

BOYCHUK v. Ukraine (№ 15484/19): неефективне розслідування скарг щодо жорстокого поводження, якого зазнала заявниця з боку свого тодішнього чоловіка – порушення

O.A.G. v. Ukraine (№ 21480/16): неналежні умови тримання заявниці під вартою та необґрунтованість продовження такого запобіжного заходу – порушення

YERYOMENKO v. Ukraine (№ 8394/20): систематичне зазнавання тортур у в'язниці і відсутність ефективного національного розслідування щодо цього – порушення

BYALSKYY v. Ukraine (№ 5379/25): відсутність належної медичної допомоги під час ув'язнення – порушення

SHYNKOVSKA AND OTHERS v. Ukraine (№ 12002/23 та 3 інші): неможливість скорочення покарання у вигляді довічного позбавлення волі між ухваленням остаточного вироку та 3 березня 2023 року – порушення

VARVA v. Ukraine (№ 24427/15): жорстоке поводження із заявником та відсутність ефективного розслідування цього факту, незаконне затримання без судового рішення та необґрунтованість тримання під вартою – порушення

Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)

SHEVCHUK v. Ukraine (№ 474/21): недотримання Конституційним Судом України процесуальних правил при розгляді питання про звільнення заявника та стверджувана упередженість двох суддів, які брали участь в прийнятті відповідного рішення – порушення

MISHIN AND OTHERS v. Ukraine (№ 29381/16 та інші): надмірна тривалість кримінального провадження та відсутність будь-яких ефективних засобів правового захисту у національному законодавстві – порушення

KASANDYAK v. Ukraine (№ 66128/16): відмова національних судів розглянути по суті позов заявника щодо моральної шкоди, заподіяної внаслідок незаконної затримки в опрацюванні його пенсійних документів – порушення

KOBYLYANSKY v. Ukraine (№ 64361/17): надмірна тривалість кримінального провадження та відсутність будь-яких ефективних засобів правового захисту у національному законодавстві – порушення

Стаття 1 Першого протоколу (захист власності)

SAMANYUK v. Ukraine (№ 65686/17): позбавлення заявника права власності на земельну ділянку, яку він протягом багатьох років використовував для управління кафе, оскільки вона потрапила до охоронної залізничної зони – відсутність порушення

TAMAKULOVA AND OTHERS v. Ukraine (№ 20890/16 та 4 інші): надмірна тривалість цивільних судових проваджень та відсутність будь-яких ефективних засобів правового захисту у національному законодавстві – порушення

Огляд рішень Європейського суду з прав людини (червень 2026 року). Рішення за період із 01.06.2026 по 30.06.2026 / Відп. за вип.: К. Д. Кузнецова, В. А. Волошина, Є. В. Воронюк, Ю. В. Лаврович, О. Ю. Тарасенко, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2026. – 40 с.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема і їх переклад, здійснюють працівники департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>;

<https://hudoc.echr.coe.int>.

2. Огляд рішень здійснено з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua